

РОДИННИЙ НАРАТИВ У РОМАНІ МАРІЇ МАТІОС «БУКОВА ЗЕМЛЯ»

Ліхоманова Наталя Олександрівна,
кандидат філологічних наук,
докторант кафедри української літератури і
компаративістики
Інституту філології
Київського університету імені Бориса Грінченка
likhomanovan@gmail.com
orcid.org/0000-0002-3109-5765

Мета – визначити поняття «родинний наратив», проаналізувати його структуру та типологічні ознаки у творі М. Матіос «Букова земля. Роман-панорама завдовжки у 225 років» (2019).

Методи дослідження формуються відповідно до основних положень наратології (праці Р. Барта, Ж. Женетта, Ю. Лотмана, В. Проппа, В. Шміда та ін.), взаємозв'язку типу нарації і втілених форм репродукції пам'яті.

Результати. У процесі дослідження було запропоновано дефініцію поняття «родинний наратив» як форми трансформації культурної, історичної та комунікативної пам'яті. Визначено та проаналізовано його структуру, основні функції, типологічні та індивідуальні ознаки на прикладі роману М. Матіос «Букова земля». Зазначено, що текст побудований у формі лінійного наративу історії чотирьох родів протягом 225 років на території Буковини XVIII–XXI століть. Об'єктивність викладу досягається, за типологією Ж. Женетта, завдяки нарації від імені гетеродієгетичного наратора в екстрадієгетичній ситуації. Типологічною ознакою є поєднання родинного та історичного наративів, що демонструється через детальний опис родоводів, сімейних історій, етнографічного опису побуту та звичаїв гуцулів, згадок про відомих осіб, використання свідчень сучасників з архівних джерел подій Першої світової війни, протестів, мітингів і заворушень 1918 р., подій Другої світової війни, історії антирадянського опору на Буковині та завершення оповіді роману подіями війни на Донбасі у 2014 р. За класифікацією Ж. Женетта, в романі використано внутрішню фокалізацію множинного типу, а саме подаються погляди різних персонажів із точки зору гетеродієгетичного наратора. Наприклад, наскрізна тема війни в одному з епізодів роману одночасно описується з погляду селянина Дарія Береговчука і посла Ніколая Василька. Типологічними ознаками родинного наративу є і невідмінні складники сюжету: народження, одруження, зміна місця (дому/села/міста/батьківщини), випробування (хвороби, голод, голокост, війна), смерть. Виразними елементами авторського погляду на родинний наратив стали теми землі, Бога і віри, мови, національності (зокрема, і тема багатонаціональної буковинської землі). У романі присутні і такі поширені елементи родинного наративу, як образи близнюків (або двійників), а також запозичені усталені ознаки сюжетів народного епосу – епізоди чарівного упізнання і магічного передбачення майбутнього роду.

Висновки. Родинний наратив роману М. Матіос містить типологічні та індивідуальні ознаки, формуються відповідно до структури внутрішньої фокалізації множинного типу. Нарація подається у викладі гетеродієгетичного наратора в екстрадієгетичній ситуації. Таким чином, об'єктивність оповіді та суб'єктивність дискурсу теперішнього часу дає змогу втілитися ефекту «я»-присутності читача та уникнути традиційної для родинного наративу ідеалізації та міфологізації.

Ключові слова: нарація, гетеродієгетичний наратор, історичний наратив, культурна пам'ять, історична пам'ять, комунікативна пам'ять.

THE FAMILY NARRATIVE IN THE NOVEL “BUKOVA ZEMLYA” [BEECH LAND] BY MARIYA MATIOS

Likhomanova Natalia Oleksandrivna,
Candidate of Philological Sciences,
Postdoctoral Researcher at the Department of Ukrainian
Literature and Comparative Studies
Institute of Philology
of Borys Hrinchenko Kyiv University
likhomanovan@gmail.com
orcid.org/0000-0002-3109-5765

The purpose of the research is to define “family narrative” term; to analyze its structure as well as typological features in “*Bukova Zemlya*” [Beech Land]. Panorama-novel covering 225 years” by M. Matios published in 2019.

Methods have been designed in compliance with the key principles of narratology (particularly, works by Roland Barthes, Gérard Genette, Yury Lotman, Vladimir Propp, Wolf Schmid, etc), the inter-relation of narration types as well as the implemented forms of memory’s reproduction.

Results. The author of the research has suggested a definition of “family narrative” term as a form of transformation of cultural, historical and communicative memory. The author has identified and analyzed its structure, key functions, typological and individual features using “*Bukova Zemlya*” novel by M. Matios. The text of the novel is built as a linear narrative of four families during 225 years in XVIII–XX centuries at the territory of Bukovyna (currently, in the South-West of Ukraine). According to G. Genette’s typology, the impartiality of the story is achieved via conducting a narration on behalf of a heterodiegetic narrator in an extradiegetic situation. Combination of a family and a historical narratives is typologically manifested through detailed descriptions of ancestry trees; family stories; ethnography-styled descriptions of customs and every-day living of Hutsuls [an ethnic group living in Carpathian mountains

of Ukraine or nearby]. The author also mentions well-known historical figures, uses testimonies of the individuals who lived in those times found in archive sources on the First World War, protests, rallies and riots in 1918; describes the events of the Second World War, anti-Soviet Resistance in Bukovyna and finishes the novel with the events of the War in Donbas in 2014. Following the classification approach by G. Genette, M. Matios applies an internal focalization of a plural type. In particular, the views of the various characters are presented from the perspective of a heterodiegetic narrator. For example, one of the novel's chapters describes a cross-cutting theme of war simultaneously both as viewed by a peasant, Dariy Berehovchuk, and by an ambassador, Nikolay Vasyenko. The family narrative includes specific typology features as "sine qua non" components of the plot: birth, marriage, re-location (home/village/city/home country), hardships (diseases, famines, the Holocaust, wars), death. The author's specific elements of her view upon the family narrative include the themes of Land, the God and belief, Language, Ethnicity (including the topic of multiple ethnic groups living in Bukovyna). The novel also has such popular elements for a family narrative as images of twins (or twin strangers) and some borrowed traditional features of folk epic tales: cases of "magical recognition" and "magical prophecy" for a future of a kin.

Conclusions. The family narrative of M. Matios' novel includes both typology and individual features. It is built in compliance with the structure of the internal focalization of plural type. The narration is presented as conducted by a heterodiegetic narrator in an extradiegetic situation. Hence, an impartiality of a narration and a subjectivity of a discourse in present time provides for realization of "P"-presence of a reader and avoiding idealization and mythologization of a family narrative, which are quite traditional for it.

Key words: narration, heterodiegetic narrator, historical narrative, cultural memory, communicative memory.

1. Вступ

Наративний аналіз є тією особливою формою тлумачення художнього твору, що враховує формальні правила творення оповідної структури тексту, логіку і послідовність описуваних подій.

Представники посткласичної наратології розглядають художній наратив як поєднання особливостей та комбінацій, що відтворюють наративні ознаки оповіді, відображають оповідальну діяльність, її походження та призначення (Alber, Fludernik, 2010), а також є репрезентацією (процесу і результату, об'єкта і акту, структури і структуровання) однієї чи більше дійсних або вигаданих подій у викладі одного, двох чи кількох (більшою чи меншою мірою виявлених) оповідачів (Prince, 2012).

Сучасне українське літературознавство презентує широке коло наукових досліджень із наратології. Це роботи І. Бехти, О. Капленко, К. Коваленко, М. Легкого, Л. Мацевко-Бекерської, І. Папуші, М. Руденко, В. Сірук, О. Ткачука та ін. Однак варто зазначити обмежену кількість літературознавчих досліджень, присвячених вивченню окремих типів наративів, зокрема родинного наративу.

Мета дослідження – визначити поняття «родинний наратив», проаналізувати його структуру та типологічні ознаки у творі М. Матіос «Букова земля. Роман-панорама завдовжки у 225 років» (2019).

Методи дослідження формуються відповідно до основних положень наратології (праця Р. Барта, Ж. Женетта, Ю. Лотмана, В. Проппа, В. Шміда та ін.), взаємозв'язку типу наративу і втілених форм репродукції пам'яті.

2. Дефініція і функції родинного наративу

Сучасні соціально-гуманітарні дослідження демонструють всебічне звернення до теми студіювання пам'яті в різних її проявах: етнічних, національних, історичних, колективних, сімейних, індивідуальних тощо. Особиста і колективна ідентифікація відбувається через притаманний кожному суспільству і кожній епосі комплекс текстів, зображень, ритуалів, що фіксують і передають власне бачення себе, формують колективну пам'ять минулого. Документально чи художньо зафіксовані спогади є тією наративною основою, що пов'язує минуле з теперішнім. Вона позбавлена об'єктивності і, як правило, характеризується усталеною аберацією минулого, коли віддалені в часі події і постаті набувають рис суб'єктивної ідеалізації. Це так звана комунікативна пам'ять (А. Ассман), яка обмежується спогадами трьох-чотирьох поколінь, зі смертю яких стає частиною пам'яті культурної. Трансформована в часі родинна історія стає згодом частиною історичної пам'яті (Ассман, 2012).

«Родинний наратив» є усталеною формою трансформації і збереження комунікативної, культурної та історичної пам'яті. На думку американської дослідниці Дж.К. Келлас, родинний наратив – сімейні історії, які часто переказуються, – передусім спосіб єднання поколінь у конструюванні моделі родової ідентичності (Kellas, 2010).

Розповіді про родинні історії формують не лише уявлення про попередній досвід, але й створюють та передають культурну пам'ять від покоління до покоління. Зміст сімейних історій походить від минулих подій та переживань членів родини, загублених чи живих. Несімейні історії – це історії, запозичені з релігійних чи культурних текстів, які безпосередньо не пов'язані із сімейною історією (Rakesh, 2016).

Головною функцією родинного наративу, за визначенням Дж.К. Келлас, є комунікативна, а саме функція міжгенераційної комунікації: передача сімейних традицій, комунікативних норм, культурної спадщини, суб'єктивної фіксації власного погляду на велику історію, що сприяє становленню і розвитку родової ідентичності. Також Дж.К. Келлас зазначає такі функції, як соціальна та розважальна (Kellas, 2010). На нашу думку, варто додати і мнемонічну функцію – збереження в родинній пам'яті важливих образів, ритуалів, сюжетів.

3. Структура родинного наративу у романі «Букова земля»

Жанр свого твору М. Матіос визначає як «роман-панорама завдовжки у 225 років». Текст побудований у формі лінійної історії чотирьох родів протягом вказаного періоду на території Буковини XVIII–XXI століть. Цим хронологом пов'язані події життя чотирьох родин: виходців із Катарінендорфу з німецької Баварії Вагнерів, шляхетного роду графів Васильків, селян Берегівчуків і Вівчарів із карпатського хутора Сірук.

Наративна картина світу «Букової землі» відкривається з 1789 р. в німецькій Баварії, коли «міцна гарба Ельзи та Герберта Вагнерів <...> рушила в маловідому дорогу, у невідому землю, гнана з дому примарними обіцянками щастя у край під назвою Буковина, де (як казали язикаті урядники, що підбивали бідних і малоземельних баварців і швабів до переселення) риба в потоках сама проситься в руки, а олені з гіллястими рогами визирають мисливців

з-поза кожного бука і смереки – бо, крім буків і смерек, на тій лісистій землі ростуть хіба ще смереки та буки» (Матіос, 2019: 50). Завершуються оповідь у серпні 2014 р. на Донбасі у Станиці Луганській, де гинуть нащадки роду Берегівчуків.

Епіграф із роману Г. Гарсія Маркеса «Сто років самотності» відсилає читача до сприйняття твору передусім як сімейного роману: «Людина помирає не тоді, коли повинна, а тоді, коли може» (Матіос, 2019: 8). Жанровими ознаками сімейного роману є поєднання двох форм оповіді – документальної (сімейні хроніки, родоводи, мемуари, записки, листи, архівні свідчення і документи) і архаїчної (генеалогічні міфи, саги, легенди). Роман М. Матіос має передусім документальну основу.

Характерні риси наратора як адресанта наративної комунікації знаходять втілення у романі «Букова земля» – знання всього і присутність скрізь, здатність проникнути у найбільш потаємні закутки свідомості персонажів, наявність певної точки зору на події та ситуації (Шмид, 2003).

В основі наратологічної диференціації, відповідно до класифікації Ж. Женетта, лежать категорії об’єктивного і суб’єктивного, тобто «об’єктивної оповіді та суб’єктивного дискурсу»: «суб’єктивним» є дискурс, в якому вказано на присутність «я» (чи відсилання до нього), але це «я» визначається не лише як особа, що проголошує промову. Важливим є теперішній час наративу – основний час дискурсивного способу вираження. Він визначається як момент, в якому промовляється промова, тому його використання позначається «збігом у часі описуваної події з актом мовлення, що його описує», а «об’єктивність оповіді визначається як цілковита відсутність відсилання до розповідача» (Женетт, 1998: 295).

Згідно з теорією Ж. Женетта, у тексті представлена внутрішня фокалізація множинного типу. Ми спостерігаємо за точками зору різних персонажів із погляду гетеродієгетичного наратора. Наприклад, наскрізна тема війни в одному з епізодів роману одночасно описується з погляду селянина Дарія Береговчука і посла Николая Василька. Карпатський селянин, який безпосередньо бере участь у війні, думає: «Чому люди так легко і швидко звикли до пострілів і вибухів, як до тарахкотіння млинів? Чому так легко звикли до смерті? <...> Люди на собі не чують війни. Кого не пече, той не відсувається» (Матіос, 2019: 212). І філософські міркування Николая Василька: «Навіть не маючи особистого воєнного досвіду, Коко усвідомлює, що жодна війна не передбачає справедливості, навіть коли вона справедлива за своєю суттю – за незалежність, за землю, за власний дім. І все ж його шкребуть докори сумління за своїх безстрашних і безкорисливих гуцулів, які пішли до війська без вагань, на перший поклик – без торгу і без хитрості, хто з обов’язку, а хто, маючи певні ілюзії» (Матіос, 2019: 303).

Об’єктивність викладу досягається, відповідно до типології Ж. Женетта, завдяки нарації від імені гетеродієгетичного наратора в екстрадієгетичній ситуації. Тобто наратор не є безпосереднім персонажем твору, що дає змогу формувати об’єктивність оповіді. На відміну від традиційного родинного наративу, де обов’язковим атрибутом є міфологізація, у романі М. Матіос вона відсутня. Погляди різних персонажів та документальне підтвердження описуваних подій сприяє формуванню читацької рецепції об’єктивної історії Буковини.

4. Наративна стратегія: типологічні та індивідуальні ознаки

Наративна стратегія автора формується у пролозі – роздумах про сутність добра і зла, значенні божественного і диявольського втручання в життя людини. Філософські узагальнення, притаманні наративу роману «Букова земля», розпочинаються зі звернення до фаустівських мотивів. У розділі «Небесна канцелярія. Завжди» з’являються образи Творця з «Небесною Книгою Життя і Смерті земних людей», Білого Ангела і Чорного Ангела. Творець має окрему Книгу для обраних – «Життя во ім’я смерті»: «Такі особи живуть свідомо, щоб свідомо умерти. Вони такі ретельні у виконанні своєї життєвої місії, що подолали мене самого підбурює спокуса перепрограмувати лінію їхньої долі. <...> по смерті я виписую їм перепустку у ще одне життя <...> після смерті, вписані в Книгу Третю, живуть так само, як і до неї. <...> і життя їхнє – безконе. Насправді вони багато разів розминалися зі смертю, бо ніколи не втомлюються жити. Ні на землі, ні на небесах» (Матіос, 2019: 29).

Наскрізна тема родинного наративу – тема пам’яті з’являється в діалозі Білого і Чорного Ангелів про сутність життя і смерті, неперервності роду і вічне нагадування про минуле. Медативним елементом наративної стратегії авторки стає молитва, з якою звертається до самої себе «напрацьована земля, що зазвичай дихає рівно, як дихає здорова людина, не думаючи про тривогу и лихо» (Матіос, 2019: 16).

Типологічною ознакою родинного наративу є поєднання сімейних та історичних оповідей. У романі «Букова земля» родинний наратив неодмінно переплітається з історичним. Він формується через детальний опис родоводів, сімейних історій, етнографічного опису побуту та звичаїв гуцулів, згадок про відомих осіб (Осип Маковей, Лук’ян Кобилиця, Ольга Кобилянська, Пауль Целан, Андрей Шептицький), використання свідчень сучасників із архівних джерел подій Першої світової війни, протестів, мітингів і заворушень 1918 р., подій Другої світової війни, історії антирадянського опору на Буковині, завершується оповідь роману подіями війни на Донбасі у 2014 р.

Це історія переселення баварців і швабів до Буковини, які, «окрім умілої господарки, дуже твердо тримали свої закони, принесені з далеких країв: не змішувалися з місцевим людьми не тільки тому, що самі були конвенціоналістами, а місцеві – панщинниками, а й через суворе дотримання звичаїв, мови і віри. Ці три речі скрізь і всюди були для них непорушні» (Матіос, 2019: 128).

Побут буковинських селян зображено так: «Закурені начорно хорони, кімната із глиняною підлогою, лавиці із просвердленим для кужівки отвором, стіл, мисник, жердка з лахміттям, підв’язана до стелі колиска, ікона у рушнику, коцюба, цебер, діжка. І запічок, із якого зирить громада дітей на черевату маму і неголеного тата...» (Матіос, 2019: 14).

Весілля Петра Вівчара і Федори Григоряк авторка змальовує так: «Після вінчання за звичаєм молодий першим вийшов із церкви і на вході уже чекав молоду з буковою палицею в руках. Федорка знала, що він тричі має ударити її по плечах, аби нагадати, що вона тепер – у його цілковитій владі, а все ж зіщулилася, хоч і була у подвійних одягах, та таких важких, що мало не переверталася під їхньою вагою» (Матіос, 2019: 357).

Важливим елементом наративної стратегії є примітки, в яких авторка зазначає, що використовує в тексті свідчення сучасників і архівні джерела подій, наприклад, 1914 р., коли до Чернівців вступило російське військо: «Розпорядження підписано. Опівночі воно негайно іде до друку. Удосвіта в кожній домівці люди прочитають про весь перебіг подій драматичної ситуації і віроломства росіян, які після мирної передачі ключів від міста, підступно і підло порушивши попередню угоду, наклали на його мешканців непосильну контрибуцію» (Матіос, 2019: 153). Використовуються і цитати з газет того часу, наприклад, публічні виступи члена державної думи Росії графа Бобринського: «Да, нет сомнения, что, спасая Буковину, мы спасаем не галичан, не буковинцев, не угорорусских: они все тут не при чем. Мы спасаем только самих себя – россиян [...] И на подъяремной Руси я буду бороться с мазепинством. И я буду вводить тут русский язык, закон и строй. А также буду всеми имеющимися силами защищать своих православных братьев» (Матіос, 2019: 155).

Типологічними ознаками родинного наративу роману «Букова земля» є неодмінні складники сюжету: народження, одруження, зміна місця проживання (дому/села/міста/батьківщини), випробування (хвороби, голод, голокост, війна), смерть.

Виразними індивідуальними елементами авторського погляду на родинний наратив стали теми землі, віри, мови, національності.

Наприклад, Рудольф Вагнер у 1940 р. «слухає неповторну чернівецьку мовну мішанку – і його шкребе в горлі: рідні німецькі слова зливаються з простонародними румунськими, українське гойкання і півкання перебиває плавний ідиш» (Матіос, 2019: 463). Національна тема, точніше багатонаціональна, виявляється в погляді на змішання мов і народів буковинської землі: «Вагнер міг сміливо сказати, що коли б його воля, він запровадив би і нову національність – буковинці, ментальність яких суттєво відрізняється від ментальності галичан і акумулювала в собі чимало відмінних рис багатьох народів, що населяли Буковину в часи Австро-Угорщини» (Матіос, 2019: 458).

У романі присутні і такі типові елементи родинного наративу, як образи близнюків (або двійників), знаходять запозичення й усталені ознаки сюжетів народного епосу – епізоди чарівного упізнання і магічного передбачення майбутнього роду.

Такі типові образи близнюків знаходимо в романах сучасних англійських письменниць. Наприклад, у романі З. Сміт «Білі зуби» батько хлопчиків-близнюків вирішує роз'єднати їхні долі і відправити Маджіда до Бангладешу (натомість хлопчик, відірваний від Англії, наслідує британський стиль життя і мислення), а Міллата – залишити у Лондоні (згодом інший син переходить на бік мусульманських фундаменталістів); у романі К. Аткинсон «За лаштунками в музеї» основою сюжетних колізій є сімейна таємниця Рубі Леннокс та її померлої сестри-близнючки.

У романі «Букова земля» такими типовими образами є близнючки Марія і Анна Берегівчук. Традиційно епізод несподіваної зустрічі і чарівного упізнання стає розв'язкою сюжету: «Моя бабця називається Берегівчук Анна Юріївна. <...> Слоїчок з водою випадає з рук баби Марії на долівку і котиться-котиться майже до порога <...> – Бабо Маріє! – гукає Петро. – Ви впустили слоїк чи вам стало зле? Бабо! – Петро намагається підвестися. – Добре мені, дитино... – після паузи знову шамкотить баба, а далі заходить гучним плачем... <...> – Не Марія я, Петруську. Не Марія, баба шмаркається у край покривала. – То твоя баба Марія. Марушка вона ся насправді називає... То я баба Анна. Ганушка. Анна Юріївна Берегівчук, по чоловікові Копайдереву» (Матіос, 2019: 918).

Образи близнюків традиційно поєднуються (або заміщуються) в родинному наративі із образами двійників. Зокрема, у романі «Букова земля» – це образи старшого лейтенанта Піддубного з районного відділу МГБ Вижницького району і обласного провідника «Сталя». Піддубний читає щоденник свого ворога і несподівано для себе знаходить у його записах перегукування із власними думками: «Михайло старанно перекладає короткі, не зв'язані між собою і дещо сумбурні речення <...> Та в якусь мить відчуває, що його першопочаткова ненависть до автора маліє. Чому?! Він не може пояснити. Ба більше, лейтенант ловить у собі крихти дрібної заздрости, чи, може, навіть часткового захоплення цим бандитом-відчайдухом, що карлюкає порненою рукою...» (Матіос, 2019: 874).

Типовим епізодом родинного наративу є магічні передбачення майбутнього роду: «Циганка стала в парку, роздивилася і одразу попростувала до Елізи. Взяла руку, уважно подивилася на неї, потім якось відсторонено оглянула все довкола і пробурмотіла: «Все, що тут є, пропаде. Підє прахом. З цього нічого не лишиться, зовсім нічого». Обурена таким нахабством Еліза висмикнула руку, але тоді старший Костянтин – майбутній старійшина родини і спадкоємець маєтку – сміливо також простягнув руку до циганки. «Війна. Хвороба. Смерть» – циганчине резюме було надто коротким. Не чекаючи дозволу, циганка взяла долоню молодшого сина Елізи – Александра: «Бідність. Злидні. Голод у старості». Останньою в черзі була наймолодша. Стефанова Зоя. Вираз обличчя молодої циганки просвітлішав. Вона загоїдала незліченними барвистими спідницями і надто голосно сказала: «Лише ця маленька залишиться. Вона поїде геть далеко звідси. І буде кимсь іншим, чимось особливим». І циганка вказала на захід. «Рукописи. Книги. Успіх» (Матіос, 2019: 602).

5. Висновки

У романі Марії Матіос «Букова земля» лінійно розгортаються чотири родинні наративи, об'єднані єдиним хронотопом.

Наративна стратегія формується крізь призму викладу об’єктивних фактів (листів, документальних підтверджень, архівних даних, свідчень, статей періодичних видань тощо).

Втілюються такі ознаки родинного наративу, як визначення родової приналежності та зв’язку із родом, ідентифікація роду та самоідентифікація персонажа, процес осмислення і переосмислення історії, співвідношення індивідуального досвіду і досвіду колективного, формування культурної та історичної пам’яті.

Родинний наратив роману містить типологічні та індивідуальні ознаки. Формується відповідно до структури внутрішньої фокалізації множинного типу. Наратив подається у викладі гетеродієгетичного наратора в екстрадієгетичній ситуації. Таким чином, об’єктивність оповіді та суб’єктивність дискурсу теперішнього часу дає змогу втілити ефект «я»-присутності читача та уникнути традиційної для родинного наративу ідеалізації та міфологізації.

Література:

1. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам’яті. Київ : Ніка-Центр, 2012. 440 с.
2. Женетт Ж. Границы повествовательности. *Фигуры* : [в 2 т.]. Москва : Изд-во Сабашниковых, 1998. Т. 1. С. 283–299.
3. Матіос М. БУКОВА ЗЕМЛЯ. Роман-панорама завдовжки у 225 років. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2019. 928 с.
4. Шмид В. Нарратология. Москва : Языки славянской культуры, 2003. 312 с.
5. Alber J., Fludernik M. Postclassical Narratology: Approaches and Analyse. Columbus : The Ohio State University Press, 2010. 323 p.
6. Kellas J.K. Narrating Family: Introduction to the Special Issue on Narratives and Storytelling in the Family. *Journal of Family Communication*. 2010. 10:1, 1–6.
7. Prince G. Narratology: The Form and Functioning of Narrative. Mouton Publisher, 2012. 191 p.
8. Rakesh M. Use of Family Narratives as a Tool of Effective Parenting. *The International Journal of Indian Psychology*. 2016. 3. 2348–5396.

References:

1. Assman A. (2012) Prostory spohadu. Formy ta transformatsii kulturnoi pamyati. [Spaces of memory. Forms and transformations of cultural memory]. Kyiv: Nika-Tsentr. 440 p. [in Ukrainian].
2. Zhenett Zh. (1998) Granitsy povestvovatelnosti. [Narrative boundaries]. Moskva: Izd-vo Sabashnikovykh. Figury, v 2 t. T. 1. pp. 283–299. [in Russian].
3. Matios M. (2019) Bukova Zemlya. [Beech Land. Panorama-novel covering 225 years]. Kyiv: A-BA-BA-HA-LA-MA-HA. 928 p. [in Ukrainian].
4. Shmid V. (2003) Narratologiya. [Narratology]. M.: Yazyki slavyanskoi kultury. 312 p. [in Russian].
5. Alber J., Fludernik M. (2010) Postclassical Narratology: Approaches and Analyse. Columbus : The Ohio State University Press. 323 p. [in English].
6. Kellas J.K. (2010) Narrating Family: Introduction to the Special Issue on Narratives and Storytelling in the Family, *Journal of Family Communication*. 10:1, 1-6. [in English].
7. Prince G. (2012) Narratology: The Form and Functioning of Narrative. Mouton Publisher. 191 p. [in English].
8. Rakesh M. (2016). Use of Family Narratives as a Tool of Effective Parenting. *The International Journal of Indian Psychology*. 3. 2348–5396. [in English].

Стаття надійшла до редакції 27.10.2020
The article was received 27 October 2020